

Asia: VN/23602/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi nuorisolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunto valtakunnallisia nuorisoalan järjestöjä koskeviin esitysluonnoksiin (lain 17 ja 18 §; asetuksen 5 ja 6 §)

-

2. Lausunto valtakunnallisia nuorisoalan osaamiskeskuksia (OSKE) koskeviin esitysluonnoksiin (lain 19 §; asetuksen 7 ja 8 §)

-

3. Lausunto nuorisokeskuksia koskeviin esitysluonnoksiin (lain 20 §; asetuksen 9 ja 10 §)

-

4. Lausunto muita säännöksiä koskeviin esitysluonnoksiin (lain 23, 24, 26 ja 27 §; asetuksen 1 §)

-

5. Lausunto Harrastamisen Suomen mallia koskeviin esitysluonnoksiin (lain 12 a ja 21 a §)

Sivistystyönantajat ry (myöhemmin Sivista) lausuu mielellään opetus- ja kulttuuriministeriölle nuorisolain muuttamisesta. Lausuntomme keskittyy Harrastamisen Suomen malliin ja sitä koskeviin esitysluonnoksiin. Pidämme Harrastamisen Suomen mallia hyvänä kokeiluna, josta voidaan ottaa pysyviäkin käytänteitä käyttöön. Emme kuitenkaan tässä vaiheessa kannata mallin kirjaamista lakiin, sillä mallin vakiinnuttamiselle ei ole vielä saatu tarpeeksi arviointi- ja tutkimustietoa taakse.

Sivista pitää harrastustoiminnan kehittämistä tärkeänä, sillä jokaisella lapsella ja nuorella tulee olla oikeus ja tosiasiallinen mahdollisuus mieluisaan harrastukseen. Harrastamisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota heikoimmassa asemassa olevien lasten ja nuorten harrastamiseen sekä harrastamisen turvallisuuteen että yhdenvertaisuuteen. On tärkeää, että rahoitus ohjautuu

tasaisesti kaikille toimijoille ja huomioi nykyistä selkeämmin syrjäytymisvaarassa olevien lapset sekä nuoret.

Harrastamisen Suomen mallin vakiinnuttaminen ja kirjaaminen nuorisolakiin

Sivista katsoo, että Harrastamisen Suomen malli tarvitsee vielä runsaasti lisäselvitystä ja valmistelua osakseen, jotta voimme kannattaa sen kirjaamista lakiin. Kokeilu on ollut hyvin lyhytkestoinen ja sen toteutuksesta ei ole kattavaa selvitystä. Sivistan tietoon on tullut myös lukuisia käytännön ongelmia, joiden vuoksi kirjaaminen lakiin tässä vaiheessa loisi kaikille osapuolille pysyvän epäreilun tilanteen. Epäselvyyksiä on esiintynyt mm. palkkauksen ja tilojen käytön suhteen sekä kilpailutuksen osalta.

Sivista katsoo, että Harrastamisen Suomen mallin toimintamuodon vakiinnuttaminen ja kehittäminen vaatii säännöllisiä tutkimuksia mallin onnistumisesta sekä seuranta mallin kehittymisestä. Tietoa tulee jakaa harrastuksen järjestäjille, jotta he voivat kehittää harrastamisen malleja tutkitun tiedon pohjalta. Myös aiempia hyviä malleja ja tehtyjä investointeja tulisi hyödyntää ja vahvistaa uusia rakenteita luotaessa.

Pitkällä aikavälillä mallin vakiinnuttaminen ja lainsäädäntöön kirjaaminen ovat kannattavia asioita. Sivista katsoo, että harrastaminen on monipuolista toimintaa, jota ei tule rinnastaa nuorisotoimintaan. Siksi kyseenalaistamme myös sen, onko nuorisolaki oikea laki, johon Harrastamisen Suomen malli tulee kirjata. Mikäli Harrastamisen Suomen malli taas kirjattaisiin perusopetuslakiin, kuten monet lausunnonantajista toivovat, tulisi tällöin huomioida tasavertaisesti myös yksityiset opetuksen järjestäjät rahoituksessa ja muussa toiminnassa.

Yksityisten harrastustoimijoiden asema

Suomen malli voi nähdäksemme toimia hyvin "maistiaisena" harrastuksille, jotta jokainen lapsi ja nuori löytää itselleen mieluisan harrastuksen. Malli ei kuitenkaan kannusta nähdäksemme pidempikestoiseen harrastamiseen eikä mahdollista heikommassa asemassa olevia pääsemään kiinni harrastuksiin. Pidempikestoisen, maksullisen harrastuksen mahdollistaminen kaikille lapsille ja nuorille on monimutkaisempi asia, sillä vaakakupissa on lasten oikeus harrastukseen sekä yksityisten harrastusten järjestäjien toimeentulo ja henkilöstön työpaikat.

Sivista katsoo, että Harrastamisen Suomen malli ei saa johtaa harrastustoiminnan tosiasialliseen näivettymiseen. Esimerkiksi taiteen perusopetuksen oppilaitokset ovat raportoineet mm. sekavista ohjeistuksista, kilpailutuksiin liittyvistä ongelmista, kireistä aikatauluista sekä mallin mukaisen rahoituksen riittämättömyydestä henkilöstön asianmukaisiin ja työehtosopimusten mukaisiin palkkakustannuksiin.

Myös lasten ja nuorten huoltajille voi olla hämmentävää, että sama maksuton harrastus päivällä voi myöhemmin päivällä tai illalla ollakin maksullinen. On tärkeää, että lasten huoltajat tunnistavat näiden harrastusmuotojen erot. Harrastustoiminnan kannalta olennaista on varmistaa, että lapset ja nuoret löytävät näihin harrastuksiin myös vapaa-ajalla ja että harrastamisesta tulee pysyvämpää.

Mallin kustannukset

Sivista katsoo, että Harrastamisen Suomen mallin rahoituksen taso on liian matala, jotta se aidosti mahdollistaa jokaiselle perusopetukseen osallistuvalla nuorella maksuttoman harrastuksen. Arvioitaessa Harrastamisen Suomen mallin kustannuksia, tulisi huomioida myös ne kulut, joita avustus ei kata. Osa taiteen perusopetuksen oppilaitoksista on osallistunut mallin toteutukseen, vaikka on joutunut kattamaan osan kustannuksista itse.

Sivista pitää myös tärkeänä, että rahoitus on tarpeeksi pitkäaikaista ja ennakoivaa. Nyt esitetty yksivuotinen rahoitusmomentti ei tue tätä tavoitetta. Vuosittaisen rahoituksen sijaan Harrastamisen Suomen mallin mukaisessa toiminnassa tulee siirtyä tätä pidempiin rahoituskausiin, mikä lisäisi toiminnan ennakoitavuutta ja tukee sen kehittämistä.

Yksityisten opetuksen järjestäjien asema

Sivista kantaa huolta siitä, että esitys halutaan kohdistaa kaikille perusopetukseen osallistuville nuorille, mutta samalla kyseistä Suomen mallin mukaista harrastustoimintaa voisi järjestää vain kunta yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa. Sivista muistuttaa, että kuntien lisäksi perusopetuslain mukaisen perusopetuksen järjestäjinä voi toimia myös valtioneuvoston järjestämisluvan saaneet ns. yksityiset perusopetuksen järjestäjät sekä valtion ylläpitämät oppilaitokset.

Yksityisten perusopetuksen järjestäjien kouluissa perusopetustaan suorittaa yli 20 000 oppilasta, joista valtaosa käy alueensa lähikoulussa. Näillä oppilailla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet harrastamiseen. Sivista esittää, että esitystä tarkennetaan tältä osin niin, että yksityisten järjestäjien asemaa selkiytetään sekä arvioidaan ja heidän oppilailleen varmistetaan yhtäläiset harrastusmahdollisuudet. Sivista edellyttää, että jatkovalmistelussa ministeriö kuulee yksityisiä opetuksen järjestäjiä ja heitä edustavia tahoja.

Toteutuessaan nykyisen mallin mukaisesti, Sivista katsoo, että toimintaohjeistuksia on tarkennettava. Mallin toteutuksessa on kokemusten perusteella ollut eriäviä käytäntöjä. Sivista on erityisen huolissaan siitä, miten yksityiset opetukset järjestäjät tulevat huomioiduksi Harrastamisen

Suomen mallin jalkauttamisessa. Aluehallintovirasto on ohjeistanut avustuksen hakemishojeissa, että hakijan (kunnan) on varmistettava sujuva yhteistyö eri toimijoiden välillä, mainiten erikseen myös yksityiset opetuksen järjestäjät. Tämä on tarpeellinen ohjeistus, mutta selkeämpää olisi, että kaikki perusopetuksen järjestämisluvan haltijat voivat olla avustuksen hakijoina. Mikäli esitetty kuntavetoinen toimintamalli etenee, Sivista katsoo, että opetus- ja kulttuuriministeriön on luotava kunnille valtakunnallisesti yhdenmukaiset ohjeistukset, joiden toteutumisesta AVI voi valvoa. Näiden ohjeiden tulee sisältää vaatimus ja ohjeistus yksityisten opetuksen järjestäjien, mukaan lukien harjoittelukoulut, kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

Oppilaitosten ja harrastustoimijoiden välinen työnjako

Esityksen tarkoitus olisi, että harrastus liittyisi ajallisesti koulupäivään siten, että harrastus järjestettäisiin pääsääntöisesti koulun tiloissa tai tarvittaessa muissa tiloissa kiinteässä yhteydessä koulupäivään. Sivista pitää esitystä ongelmallisena, sillä tämä olisi säännösten osalta epäselvää niin vastuu- kuin toimivaltakysymyksissä. Opetuksen järjestäjän vastuu olisi tässä kyseisessä tilanteessa vähintäänkin epäselvä, sillä harrastustoiminta ei sisälly perusopetuslaissa tarkoitettuun opetukseen.

Sivista pyytää opetus- ja kulttuuriministeriötä myös selvittämään tarkemmin, mikä on opetuksen järjestäjien todellinen halu ja mahdollisuus tarjota tilojaan ja mahdollisesti henkilöstöresurssejaan harrastustoiminnan mahdollistamiseksi keskellä koulupäivää. Harrastamisen Suomen mallin ei tule lisätä opetuksen järjestäjän velvoitteita tai sitoa henkilöstöresursseja ainakaan ilman, että niitä asianmukaisesti resursoidaan. Sivista katsoo, että peruskouluun tullaan ensisijaisesti suorittamaan oppivelvollisuutta ja oppimaan.

Lisäksi Sivista pyytää ministeriötä selkeyttämään, mikä on kuntien sekä yksityisten järjestäjien asema järjestämisen ja tuottamisen osalta sekä mikä on kolmannen sektorin toimijoiden rooli. Tämä jää esityksessä erittäin epäselväksi. Jatkovalmistelussa on tarpeellista selkeyttää eri toimijoiden asemaa järjestämisen ja tuottamisen osalta. Sivista pitää tärkeänä, että esityksen perusteluissa mainitut toimijat, kuten esimerkiksi taide- ja kulttuuritoimijat, voivat tuottaa Harrastamisen Suomen mallin mukaisia palveluita ja että yksityisillä opetuksen järjestäjillä on halutessaan mahdollisuus mahdollistaa omille oppilailleen Harrastamisen Suomen mallin mukaisia harrastuksia.

Yhteenveto

Yhteenvetona Sivista toteaa, että Harrastamisen Suomen mallin toteutukseen liittyy paljon epäselvyyksiä ja selvitettäviä asioita, jonka takia emme kannata mallin kirjaamista nuorisolakiin. Mallin kokeilua on syytä jakaa ja mallin onnistumista syytä tutkia ja arvioida rauhassa, jonka pohjalta

sitä voidaan kehittää eteenpäin. Erityisesti yksityisten harrastustoimijoiden ja perusopetuksen järjestäjien asema vaatii selkeyttämistä.

6. Lausunnonantajan yleiskommentit tai huomiot/ehdotukset koskien lain muita säännöksiä

-

Rode Jussi-Pekka
Sivistystyönantajat ry